

9

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

L'evolució dels principals indicadors financers a les Illes Balears durant el 2020 ha estat determinada per l'efecte de la situació d'emergència sanitària derivada per la crisi de la covid-19 i els efectes negatius que les mesures de confinament i distanciament social han tingut sobre l'economia balear. En aquest capítol de la memòria del CES, s'analitza la situació del sistema financer de les Balears durant l'any 2020 i es comparen els seus indicadors financers amb els del conjunt de l'Estat per analitzar els efectes diferencials derivats de la pandèmia.

El volum total de crèdit a les Illes Balears es va situar en els 33.944 euros, fet que suposa un creixement positiu del 13,5 % en comparació amb els 29.902 euros que s'enregistraren el 2019. El creixement del crèdit del 2020 en un context de pandèmia s'ha d'entendre com una conseqüència de la major demanda de finançament de les societats no financeres i famílies per fer front a la caiguda dels nivells d'ingressos a causa del fre de l'activitat econòmica. Això també explica que el creixement del crèdit a les Balears hagi estat tres vegades superior a la taxa del 4,2 % observada al conjunt d'Espanya, ja que l'economia balear està especialitzada en activitats relacionades amb l'hostaleria, un dels sectors més castigats per les mesures de confinament i distanciament social. El creixement del crèdit total, unit a la caiguda sense precedents del PIB balear, ha situat la ràtio del volum de crèdit total sobre el producte interior brut generat a les Illes Balears al nivell de 131,9 % —des d'un valor del 88,66 % enregistrat a finals de 2019— i aquesta ràtio s'ha situat en xifres semblants a les observades a finals de 2013, en què va ser igual a 138 %.

L'increment del deute de les empreses durant la pandèmia pot ser explicat en part per les mesures públiques que s'han adoptat per fer front als efectes negatius de la pandèmia. A l'àmbit estatal, les línies de l'ICO han avalat un total de 26.385 operacions a 17.818 empreses de les Balears per un import total avalat de 3.467,7 milions d'euros que varen permetre la mobilització de 4.760,3 milions d'euros.

A l'àmbit autonòmic, les línies de l'ISBA i del Govern de les Illes Balears han incrementat un 220 % en relació amb el 2019 el volum d'avalis concedits a empreses per accedir a finançament en condicions favorables. No obstant això, podríem observar un deteriorament de la situació financera de les empreses balears degut a l'increment del nivell de deute i la caiguda observada en el nombre i volum d'ampliacions de capital. L'efecte final dependrà de les ajudes públiques directes que les empreses puguin obtenir el 2021 i del nivell de rebrot de l'activitat que estarà relacionat amb l'efectivitat i la rapidesa del programa de vacunació.

El nombre d'operacions hipotecàries formalitzades a les Balears l'any 2020 ha augmentat un 7,68 % el 2020 i el volum mitjà ha caigut un 7,86 %, la qual cosa ha deixat el volum total concedit pràcticament inalterat en relació amb l'any 2019 (creixement de -0,01 %).

Pel que fa al deute de les administracions públiques a les Balears va arribar fins als 9.120 milions d'euros, fet que suposa un increment del 2,90 % respecte al 2019. Això implica que el volum de deute de les administracions en relació amb el PIB balear va augmentar fins al 29,9 %, fet que va rompre la tendència decreixent dels darrers anys i es va assolir una taxa superior al màxim de 29,5 % observat el 2015.

En relació amb la composició del deute, es manté el FLA com a principal font de finançament, però disminueix la seva importància fins al 57,3 % del total, situant-se en la mitjana de la resta de comunitats autònomes. L'increment del deute de les administracions del 2020 ha estat finançat principalment per préstecs a llarg termini d'institucions financeres espanyoles, que han augmentat el seu pes del 15 % del total el 2019 al 32,2 % el 2020.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat analitza l'evolució de les principals magnituds financeres de l'economia de les Illes Balears, comparant els seus valors i tendències en relació amb els de la resta de l'economia espanyola. L'any 2020, els valors dels indicadors financers a les Balears han estat determinats per l'impacte que la pandèmia del coronavirus ha tingut sobre l'economia balear. Aquest impacte negatiu s'ha traduït en canvis de tendència i valors extrems dels indicadors financers en relació amb els que s'havien registrat l'any 2019.

financeres i administracions públiques des de l'any 2007 —any que es considera com l'inici de la crisi de les hipoteques *subprime*— fins al 2020. A efectes comparatius, també es presenta el total de crèdit enregistrat a la totalitat de l'Estat per tenir un punt de referència de la situació del finançament actual a les Illes en relació amb la resta de comunitats autònomes.

S'observa que el crèdit a les Illes Balears ha experimentat un creixement positiu del 13,5% durant l'any 2020. Aquest import quadruplica el creixement positiu del 3% que hi va haver el 2019. D'aquesta manera, l'import de crèdit total se situa en els 33.944 euros, comparat amb els 29.902 euros que s'enregistraren l'any 2019. El creixement positiu del crèdit a les Illes és tres vegades superior a la taxa del 4,2% observada al conjunt d'Espanya (gràfic I-9.1b).

9.2.

INSTITUCIONS FINANCERES A LES ILLES BALEARS

9.2.1. EVOLUCIÓ DEL CRÈDIT D'INSTITUCIONS FINANCERES

En primer lloc, s'analitza l'evolució del volum total de crèdit a les Illes Balears. En un context normal, el crèdit informa del nivell de dinamisme d'una economia en un determinat moment del temps, ja que està correlacionat directament amb el volum de despeses i inversions que duen a terme els diferents agents econòmics. No obstant això, durant la crisi del coronavirus s'observen creixements positius del crèdit que no estan relacionats amb increments d'activitat econòmica.

Pel que fa al pes del volum de crèdit a les Illes en relació amb el total estatal, s'observa un increment del 2,5% a finals de 2019 fins al 2,7% de l'any 2020, a conseqüència del major creixement del crèdit a les Balears.

El creixement del crèdit observat el 2020 s'ha d'entendre com una conseqüència de la major demanda de finançament de les societats no financeres i famílies per fer front a la caiguda dels seus nivells d'ingressos. Aquesta reducció als ingressos s'explica pel fre en l'activitat econòmica a causa de les mesures de confinament que es varen aplicar durant la pandèmia del coronavirus.

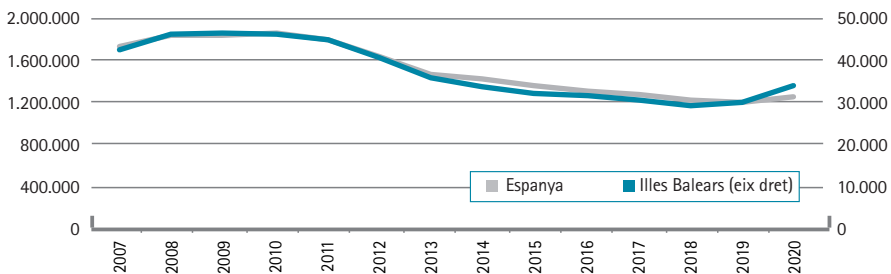
El gràfic I-9.1a presenta l'evolució del crèdit total del conjunt de llars, societats no

El *Boletín estadístico* del Banc d'Espanya situa el creixement del crèdit per al conjunt de les empreses no financeres espanyoles

en el 7,6% el 2020. Donat que el motor econòmic de les Balears és el turisme, un dels sectors més afectats per les mesures de restricció i distància social, el major incre-

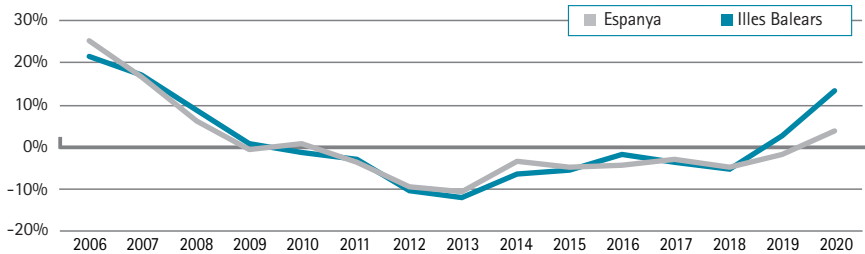
ment del crèdit agregat a les Balears es pot explicar per les necessitats de finançament de les empreses per compensar una caiguda dels ingressos i activitat econòmica.

Gràfic I-9.1a.
Volum de crèdit (milions d'euros) (2007-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2019 i 2020)¹

Gràfic I-9.1b.
Taxa de creixement del crèdit (2007-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2019 i 2020)

L'increment del crèdit ha estat possible gràcies als estímuls de les polítiques monetàries i fiscals que s'han duit a terme durant la pandèmia. Una de les mesures que explica que l'oferta del crèdit bancari hagi pogut fer front a l'augment de la demanda és el suport del finançament empresarial per part de l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), que ha avalat préstecs i crè-

dits a empreses de les Illes Balears. Segons dades publicades per l'ICO en relació amb

1. BANC D'ESPANYA (2019). *Memoria de la central de informació de riscos*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/bde/es/secciones/informes/informes-y-memorias-anuales/memoria-de-la-cir/>.

BANC D'ESPANYA (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

la línia d'avalos ICO covid-2019², a finals de 2020 s'havien avaluat 26.385 operacions a 17.818 empreses de les Balears per un import total avaluat de 3.467,7 milions d'euros, que varen permetre la mobilització de 4.760,3 milions d'euros.

En termes comparatius, el nombre d'operacions avaluades a empreses balears representa un 2,8 % de les 944.588 operacions avaluades a empreses espanyoles, i el nombre d'empreses balears és el 3 % de les 591.535 empreses espanyoles. En termes de l'import de l'aval i dels recursos mobilitzats, les xifres a les Balears representen un 4 % i un 4,1 % de les dades per al conjunt espanyol, on són iguals a 87.085,8 milions d'euros i 114.647,7 milions d'euros, respectivament.

Aquest major pes del imports avaluats a les Balears en relació amb el nombre d'operacions en comparació amb el total espanyol es pot explicar pel major volum de recursos destinats als sectors més afectats, com ara el turisme, pel qual els avals ascendeixen a 12.820,7 milions d'euros, que representen un 14,7 % dels avals totals. Cal destacar també en aquest apartat la contribució de la societat de garantia recíproca ISBA de les Balears, que ha avaluat crèdits d'empreses a les Balears i a la qual es destina un apartat a part dins d'aquesta secció.

En termes relatius, la ràtio del volum de crèdit total sobre el producte interior brut generat a les Illes Balears l'any 2020 (gràfic I-9.2) ha experimentat un increment atípic

de 43,2 punts percentuals, fet que l'ha situat en valors superiors al 100 %, és a dir, en una situació en què el crèdit total ha estat superior al total de producció a les Illes el 2020. Concretament, la ràtio de crèdit sobre el PIB s'ha incrementat fins als 131,9 %, des d'un valor del 88,7 % registrat a finals de 2019, la qual cosa situa la ràtio en xifres semblants a les observades a finals de 2013, quan va ser igual a 138 %.

Els motius que expliquen aquest rebot en el volum d'endeutament sobre la producció són deguts a l'increment en el crèdit total ja comentat i a la caiguda del PIB balear, que va caure un 23,7 % durant el 2020. Aquesta caiguda històrica en la producció balear s'explica per la paralització de les activitats productives a causa de les mesures de confinament, així com per l'especialització de l'economia balear en activitats econòmiques que han estat afectades amb més intensitat.

El repunt observat en la ràtio ha romput la tendència decreixent de despallanquejament que s'havia observat des de l'any 2010 i que havia disminuït el volum de crèdit sobre PIB des del 176 % del PIB el 2010 fins al 88,7 % del 2019. Per tant, el conjunt d'administracions públiques, empreses no financeres i famílies de les Illes Balears han passat a tenir una posició patrimonial més fràgil a la que tenien just un any abans per les conseqüències del coronavirus.

Si es compara amb el volum de crèdit en relació amb el PIB d'Espanya, s'observa que la ràtio també ha augmentat al conjunt de l'Estat, on l'increment ha estat de 16,4 punts percentuals, la qual cosa ha si-

2. INSTITUT DE CRÈDIT OFICIAL, GdE (2020). *Líneas avales covid-19*. Recuperat el dia 3 de juny de 2021 de: <https://www.ico.es/documents/19/2429886/WEB-Informe+LINEAS+Avalos+covid-19-abril+2021.pdf/47193301-7f5a-4b17-b597-6dc8fce970b4>.

tuat el volum de crèdit del 96,3 % del PIB el 2019 fins al 112,7 % el 2020. De nou, aquesta situació respon a un creixement del crèdit del 4,2 % i una caiguda del PIB de l'11 %, explicades de nou per les conseqüències de la pandèmia del coronavirus sobre l'economia nacional.

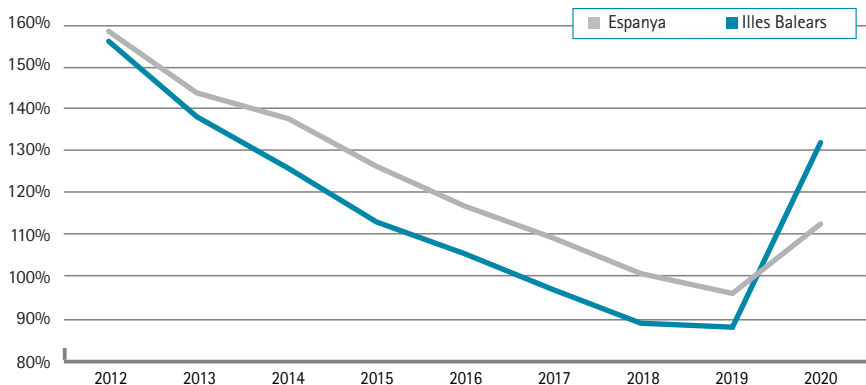
Així doncs, l'increment de l'endeutament a les Illes Balears ha estat més accentuat que a la resta d'Espanya, com a resultat del major creixement del crèdit total i de la major caiguda de la producció balear, centrada en turisme i serveis. A conseqüència, la situació observada de menor endeutament a les Illes en comparació amb Espanya s'ha revertit i ara les Balears presenten

una ràtio de crèdit sobre PIB que és 19,2 punts percentuals superior que la del total nacional el 2020, mentre que l'any anterior el valor de la ràtio a les Illes era 7,7 punts inferior a la del conjunt de l'Estat.

9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres

Per obtenir informació de l'evolució del crèdit de les empreses que operen a les Balears, així com de la seva composició per sectors productius, s'utilitza la base de dades de Sistema de anàlisis de balanços ibèrics (SABI), que recull dades de variables financeres que les empreses dipositen al registre mercantil.

Gràfic I-9.2.
Crèdit total en relació amb el PIB (2012-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020) i Foment del Treball Nacional (2021)³

3. BANC D'ESPANYA (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

FOMENT DEL TREBALL NACIONAL (2021). Informe de conjuntura econòmica 2020. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.foment.com/items/informe-de-coyuntura-economia-diciembre-2020/>.

El gràfic I-9.3 mostra la distribució del cost del deute de les empreses de les Balears l'any 2019 i la seva comparació en relació amb el 2018. Es defineix el cost de l'endeutament com a la ràtio del cost financer net de les societats no financeres dividit pel volum de deute total a llarg termini. S'observa que la distribució del cost del deute el 2019 és molt semblant a la de l'any anterior —2018—, tot i que es pot apreciar un desplaçament d'empreses que es financen entre el 4% i el 5% cap a unes taxes entre el 2% i el 3%.

No obstant això, també s'observa una reducció de la proporció d'empreses amb un cost de finançament d'un 1% o inferior. La mitjana del cost de finançament va ser igual a 4,1% el 2019 (això suposa 12 punts bàsics menys que el 2018) i el valor mitjà va ser de 5,9% (8 punts bàsics inferiors que el 2018). La moda, el tipus d'interès més freqüent a què es financen les empreses, estaria situat entorn del 2,4%. Aquesta dada és consistent amb la dada presenta-

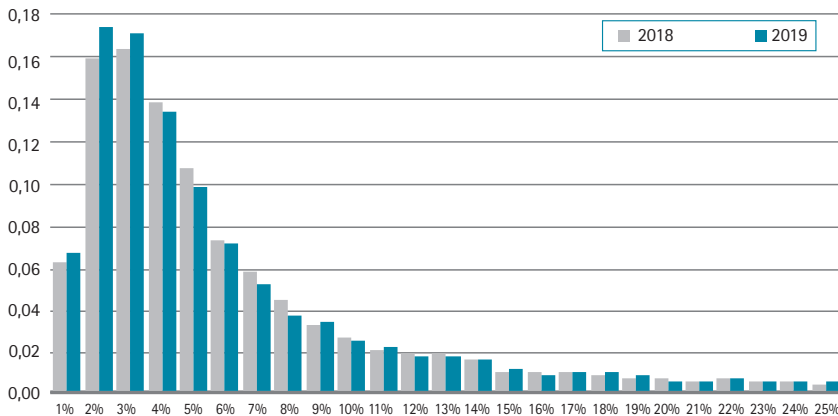
da al butlletí estadístic del Banc d'Espanya, que situa la taxa anual equivalent (TAE) del finançament d'empreses no financeres per noves operacions de menys de 250.000 euros en un 2,3% el 2019. El 2020 aquest tipus es va reduir fins al 2,3%. Així que podríem esperar una reducció equivalent també a les empreses de les Illes Balears.

Per tant, tot i que el nivell d'endeutament s'ha incrementat degut a la pandèmia, el cost que han d'afrontar les societats de les Balears podria haver-se reduït si se segueix la tendència de la resta d'empreses espanyoles, possiblement per les ajudes públiques i garanties que han contingut el creixement del cost del deute.

De l'anàlisi de la composició del deute en funció del tipus d'activitat econòmica de les empreses, es desprèn que la composició del crèdit a empreses per activitats econòmiques s'ha mantingut relativament constant entre el 2018 i el 2019.

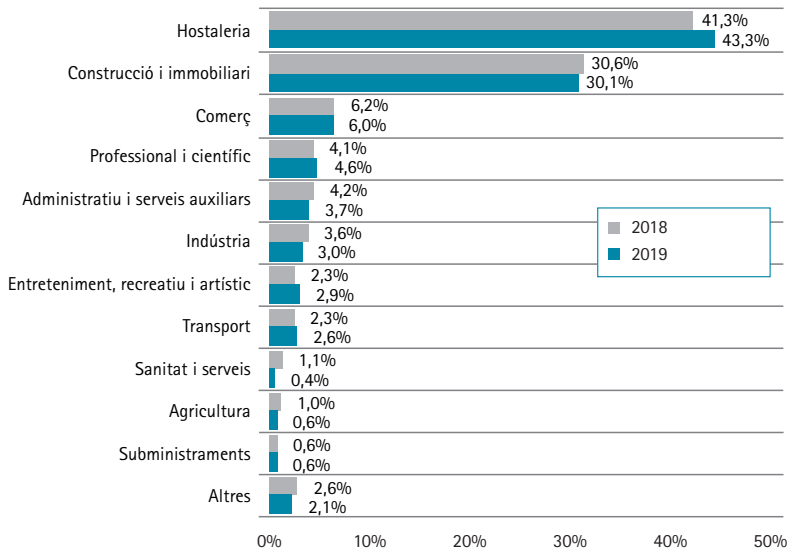
Gràfic I-9.3.

Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema de anàlisi de balances ibèrics

Gràfic I-9.4.
Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema de anàlisis de balances ibèriques

Les empreses centrades en activitats relacionades amb hostaleria són les que aglutinen una major proporció del deute empresarial balear, amb un 43,3 % del crèdit total el 2019. A continuació, les empreses que operen als sectors de la construcció i promoció immobiliària són les que ocuparien el segon lloc per ordre d'importància del volum total de deute, tot i que varen reduir el seu pes del 30,6 % al 30,1 % del crèdit total a empreses. Ambdós sectors productius representen un pes acumulat del 73,4 % del crèdit total, en línia amb la importància que tenen dins el conjunt de l'economia balear.

Per analitzar l'evolució del risc de crèdit empresarial a les Balears durant l'any 2020, es pot analitzar quin ha estat l'im-

pacte de la pandèmia a les ràtios de dubtositat (crèdit de dubtós cobrament en relació amb el total de crèdit) per a cada sector al conjunt de l'Estat espanyol, a partir de dades obtingudes del butlletí estadístic del Banc d'Espanya. En conjunt, la ràtio de dubtositat a disminuït del 5,4 % observat a 2019 fins al 5 %, degut a una reducció de la ràtio per tots els sectors.

Aquesta disminució s'explica principalment pel creixement del crèdit a empreses (denominador de la ràtio) més que per la contenció del volum de crèdit dubtós.

Per sectors, l'hostaleria, la principal activitat econòmica de les Illes Balears, ha reduït la ràtio de dubtositat des del 5,8 % el 2019 fins al 5,4 % el 2020. No obstant això, el

volum absolut de dubtosos (numerador) es va incrementar un 8 % i, per tant, la reducció de la ràtio s'explica únicament per l'increment del crèdit a hostaleria durant l'any 2020, que va registrar un creixement del 32 %. La construcció, segona activitat en termes d'importància relativa a les Balears, continua tenint la taxa de dubtositat més elevada entre tots els sectors l'any 2019, igual al 9,2 % i molt superior a la mitjana del 5 % pel conjunt d'activitats.

Un altre indicador que pot ser útil per analitzar l'evolució del risc empresarial a les Balears és el nombre d'empreses en situació de procediment concursal. El gràfic I-9.5.⁴ informa de l'evolució del nombre d'empreses balears que han estat declarades en situació de concurs de creditors per un jutge, agrupades per sector econòmic. En conjunt, el nombre d'empreses en procediment concursal ha caigut un 20,4 %, fins a les 109 empreses el 2020 —en comparació amb les 137 empreses del 2019—. La caiguda més important es registra al sector de la construcció, que passa de 33 empreses a 15 en situació concursal (caiguda del 54,4 %). No obstant això, aquest indicador ha crescut un 66,7 % per a empreses hostaleres (increment de 12 a 20 empreses entre 2019 i 2020) i s'ha mantingut estable per a activitats relacionades amb el comerç (23 empreses en procediment concursal el 2019 i 2020).

Per tant, en conjunt es pot concloure que el risc d'impagament dels crèdits d'empreses balears s'ha incrementat degut a l'augment del volum de crèdit per compensar

caigudes d'ingressos i per l'increment dels indicadors de risc (volum de crèdit dubtós i empreses en procediment concursal) en el sector de l'hostaleria, motor econòmic de l'economia balear.

9.2.1.2. Finançament de les famílies

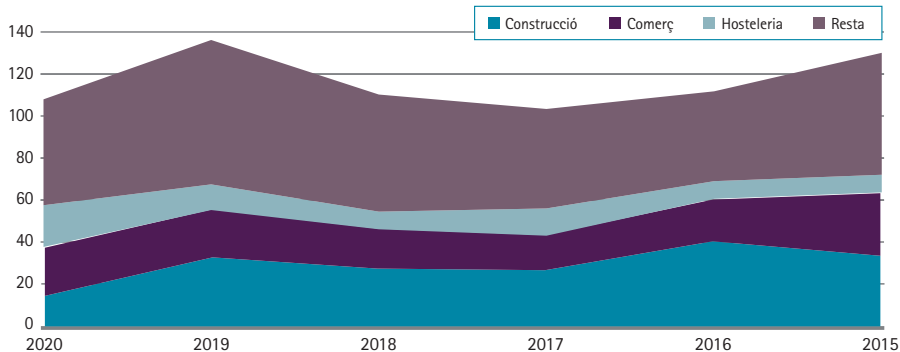
L'anàlisi del finançament a les famílies se centra en l'evolució del crèdit hipotecari, que és un indicador altament correlacionat amb l'endeutament de les llars. De fet, aquests tipus de préstecs representen la major part de l'endeutament d'una família que ha adquirit un habitatge. En concret, s'analitza el nombre d'hipoteques que s'han constituït a les Balears i el nombre d'execucions hipotecàries. El quadre I-9.1 detalla l'evolució d'aquests dos indicadors per als darrers anys, i també presenta els valors pel conjunt d'Espanya a efectes de comparació.

El nombre d'hipoteques que s'han concedit informa del grau d'accés al finançament hipotecari per part de les llars, en termes del nombre de famílies que han demanat un crèdit hipotecari i se'ls l'ha concedit. L'any 2020, el nombre d'hipoteques a les Balears va augmentar un 7,7 %, passant de les 13.812 operacions registrades el 2019 a les 14.873 hipoteques del 2020. Per tant, es reverteix el creixement negatiu observat l'any 2019, en què el nombre d'operacions hipotecàries havia caigut un 5,2 %.

En relació amb el volum total concedit, el nivell es va mantenir relativament estable, amb un creixement negatiu del -0,0 %, dels 3.053,91 milions d'euros el 2019 als 3.029,97 milions d'euros el 2020.

4. INE (2020). *Estadística del procedimiento concursal. Datos anuales*. Recuperat de: <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=3169>.

Gràfic I-9.5.
Empreses en procediment concursal

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE⁵

QUADRE I-9.1. HIPOTEQUES A FAMÍLIES (2010-2020)

	Illes Balears				Espanya			
	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries
2010	27.153	3.906.068	143.854	–	960.948	122.490.463	127.468	–
2011	19.325	2.420.050	125.229	–	651.759	77.957.706	119.611	–
2012	14.963	1.795.346	119.986	–	456.765	51.743.707	113.283	–
2013	10.207	1.365.968	133.827	–	326.978	37.484.012	114.638	–
2014	9.786	1.489.345	152.191	1.941	315.535	41.097.804	130.248	70.422
2015	12.748	2.181.378	171.115	1.328	371.981	48.936.163	131.556	60.032
2016	13.907	2.459.346	176.842	753	400.873	53.610.362	133.734	41.288
2017	14.686	2.866.644	195.196	515	429.082	60.691.568	141.445	27.171
2018	14.576	3.335.965	228.867	387	478.403	68.382.147	142.938	25.903
2019	13.812	3.053.905	221.105	411	497.720	73.716.908	148.109	27.488
2020	14.873	3.029.970	203.723	372	464.017	69.733.289	150.282	18.903

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (2021). Hipotecas

5. INE (2020). *Estadística del procedimiento concursal*. Recuperat el dia 15 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177018&menu=ultiDatos&idp=1254735576550.

D'altra banda, l'import mitjà per hipoteca es va reduir un 7,9 %, passant de 221.171 euros l'any 2019 als 203.723 euros el 2020, fet que representa un decreixement del -7,9 %. Per tant, el manteniment dels nivells de crèdit total destinat a l'adquisició d'habitatge s'explica per la combinació d'una caiguda en el preu de les hipoteques constituïdes, compensada per un major nombre d'operacions registrades.

Aquestes xifres indiquen que les entitats estan concedint hipoteques de menor import, però no que hagin reduït el nombre d'hipoteques concedides, sinó més bé al contrari. Per tant, la crisi del coronavirus no ha suposat un impacte negatiu en l'accés al finançament hipotecari, malgrat la caiguda dels ingressos de les famílies.

Per al conjunt de l'Estat espanyol, s'observa un comportament contrari al que ha succeït a les Illes Balears. En concret, el nombre d'hipoteques noves constituïdes es va reduir un 6,8 %, però l'import mitjà per hipoteca va créixer un 1,5 %. En conseqüència, el volum total del crèdit hipotecari a Espanya es va reduir un 5,4 %, fet que contrasta amb el creixement neutre (-0,01 %) del mateix indicador a les Balears. Per tant, la caiguda del volum de crèdit hipotecari a Espanya és indicador d'un menor dinamisme en la concessió de finançament a les famílies per accedir a l'habitatge que a les Balears. Comparant els imports mitjana, es produeix una convergència entre les Balears i la resta d'Espanya perquè la ràtio del preu mitjana de la hipoteca a les Balears en relació amb el preu mitjana a Espanya es redueix d'1,5 a l'any 2019 fins a 1,4 a l'any 2020.

Finalment, l'evolució del nombre d'execucions hipotecàries pot ser un indicador de la capacitat de pagament de les hipoteques per a les llars. Al darrer any, es constata que el nombre d'execucions s'ha reduït, tant a les Balears com a Espanya, amb un creixement negatiu del -9,5 % i -3,1 %, respectivament.

Tot i que es podria concloure que s'ha produït una millora de la situació de risc d'impagament, aquesta reducció s'ha d'interpretar amb cautela. El motiu és que els nombres observats el 2020 podrien explicar-se per les mesures públiques excepcionals en relació amb execucions hipotecàries que s'han adoptat durant la pandèmia, amb l'objectiu de pal·liar els efectes econòmics negatius derivats de la caiguda dels ingressos per als col·lectius més vulnerables.

9.2.1.3. Institucions financeres al finançament de les administracions públiques

Aquest apartat se centra en l'anàlisi del deute de les administracions públiques de les Balears segons el protocol de dèficit excessiu (PDE). Les dades mostren que el deute de les administracions de les Balears va arribar fins als 9.120 milions d'euros el desembre de 2020, fet que suposa un creixement de 2,9 % en relació amb el deute de 8,863 milions d'euros de 2019. Aquest creixement del deute, 2,9 %, coincideix amb el de la resta de comunitats autònomes, que passen a tenir un deute total de 295.077 milions d'euros el 2019 als 303.622 milions d'euros el 2020. Per tant, el pes que representa el deute de la comunitat de les Balears sobre el deute conjunt de les comunitats autònomes s'ha mantingut en un 3 %.

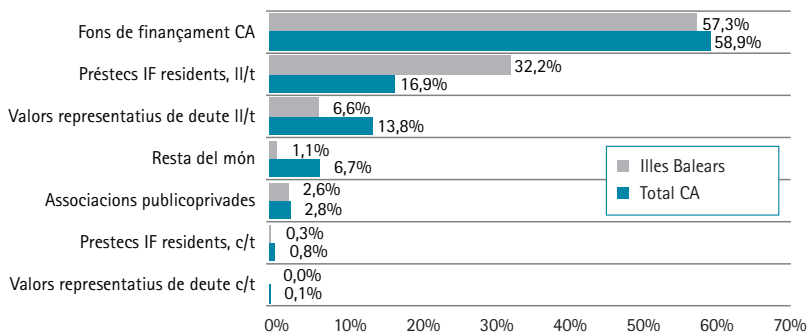
En termes relatius, el 2020 es trenca la tendència decreixent del deute de les administracions públiques en relació amb el PIB balear observada durant els darrers cinc anys. En concret, aquesta ràtio experimenta una taxa de creixement del 14,1 % el 2020, assolint un valor de 29,9 % superior al valor registrat el 2015 de 29,5 %, màxim de la sèrie des de l'any 2000.

Tot i l'increment del deute, les Balears es mantenen a la cinquena posició de la llista de comunitats més endeutades en relació amb el seu PIB. La Comunitat Valenciana continua presentant la ràtio més alta de deute sobre PIB (48,6 %), seguida de Castella la-Manxa (39,7 %), Catalunya (37,1 %) i Múrcia (34,9 %). La comunitat autònoma amb les administracions menys endeutades en termes de PIB varen ser les Illes Canàries (15,1 %), seguides de Madrid (16 %), el País Basc (16,1 %) i la Comunitat Foral de Navarra (19,1 %).

Durant el 2020, el deute de les administracions públiques en termes de PIB va augmentar un 14,1 % en relació amb el 2019. Aquest creixement és inferior al de la mitjana de les comunitats autònomes, que es va situar en el 15,4 %, la qual cosa situa el deute de les administracions en termes de PIB per a les Balears 3,8 punts percentuals per damunt de la mitjana de les comunitats (26,7 %).

El gràfic I-9.6 mostra la composició del volum de deute de les administracions públiques segons el protocol de dèficit excessiu (PDE) per a les Illes Balears i per al conjunt de les comunitats autònomes espanyoles. El crèdit amb els fons de liquiditat autònomica (FLA) continua sent el component principal dins l'estructura de finançament de les administracions públiques de les Balears el 2020, tot i que la seva importància ha caigut del 68,8 % observat el 2019 al 57,3 % el 2020.

Gràfic I-9.6.
Composició del deute segons el PDE (desembre de 2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020)⁶

6. Banc d'Espanya (2020). *Estadísticas de administraciones públicas*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/temas/te_deu.html.

Aquesta reducció ha col·locat el pes del crèdit amb el FLA a les administracions de les Balears per davall del de la mitjana de les altres comunitats autònomes (58,9%), que s'ha mantingut relativament estable durant els darrers anys. Això suposa que les administracions públiques de les Illes han convergit a la resta de comunitats i el 2020 presenten una lleugera menor dependència del finançament directe de l'Estat.

La reducció en el pes del FLA sobre el finançament de les administracions públiques de les Balears s'ha compensat principalment amb un increment dels préstecs a llarg termini concedits per entitats de dipòsit espanyoles, que han duplicat la seva importància des del 15 % el 2019 fins al 32,2 % el 2020. Els préstecs a llarg termini representen la segona font de finançament del deute de les administracions públiques de les Illes Balears, seguits dels valors representatius de deute a llarg termini, que han reduït la seva importància de l'11,8 % fins al 6,6 %. La resta de components presenten una importància inferior al 3 % del deute en relació amb el PIB.

Per tant, l'increment del deute de les administracions públiques balears observat l'any 2020 ha estat finançat principalment amb préstecs a llarg termini d'entitats bancàries residents, en detriment de la resta d'instruments financers que han reduït la seva importància, a excepció del finançament d'associacions publicoprivades, que han augmentat el pes d'1,8 % el 2019 a 2,6 % el 2020.

En comparació amb la resta de comunitats autònomes, s'observa que el pes dels crèdits a llarg termini d'institucions financeres

residents és de 16,9 %, la meitat que a les Balears, i els valors representatius de deute a llarg termini representen el 13,76 %, el doble del pes que tenen a les Balears.

Cal destacar que el finançament d'entitats financeres no espanyoles és de 6,7 % (8 %) del deute de totes les comunitats autònomes espanyoles el 2020 i, a les Balears, aquest percentatge es redueix a l'1,06 % (3,4 %). Per a la resta de fonts de finançament del deute, s'observa també al conjunt de comunitats autònomes una importància inferior al 3 % del total.

9.2.2. ESTALVI A LES ILLES BALEARS: EVOLUCIÓ DELS DIPÒSITS

Aquest punt analitza l'evolució del volum de dipòsits que la suma del sector privat (famílies i empreses) i les administracions públiques tenen dipositat a les institucions financeres que operen a les Illes Balears. A finals de l'any 2020, el volum de dipòsits de les entitats de les illes va ascendir als 27.318 milions d'euros, fet que representa un 2,1 % més que respecte al 2019.

En comparació amb el conjunt de l'Estat, els dipòsits a les Balears representaven un 1,9 % del volum total el desembre del 2020, un percentatge inferior al registrat dotze mesos enrere (21 %). Això és degut al fet que els dipòsits al conjunt d'Espanya presentaren una taxa de creixement del 9,4 % el 2020; això és 4,4 vegades més alta que a les Balears. L'augment dels dipòsits es pot explicar per la caiguda del consum de les llars durant el període de confinament, que va permetre augmentar el seu nivell d'estalvi.

En termes del PIB, el volum de dipòsits a les Balears es va disparar fins al 106,1 %, un percentatge 26,8 punts percentuals inferior al 79,3 % de l'any anterior. Com s'ha comentat, aquest creixement del pes dels dipòsits sobre el PIB es deu principalment a la caiguda en l'activitat econòmica que ha reduït el denominador. En relació amb el total d'Espanya, la ràtio de dipòsits sobre el PIB espanyol ascendeix al 127,52 % del PIB el 2020, en comparació amb els 103,4 % de l'any 2019.

Per tant, el nivell d'estalvi a les Balears en forma de dipòsits bancaris és inferior, però ha convergit al del conjunt de l'Estat. No obstant això, aquesta convergència s'explica per la major caiguda del PIB a les Balears que a la resta del país, ja que, com s'ha comentat, el creixement dels dipòsits derivats de l'augment de l'estalvi va ser molt inferior a les Illes.

Per acabar, el paper de la banca electrònica en la captació de dipòsits ha mantingut el seu pes al total nacional. Els dipòsits captats durant aquest període augmentaren fins als 52.340 milions d'euros, fet que suposa un creixement del 9,67 % en relació amb el 2019, una taxa molt semblant al creixement del total de dipòsits a Espanya. Això situa els dipòsits captats mitjançant banca electrònica en un 3,71 % dels dipòsits totals captats el desembre de 2020, el mateix pes que el registrat l'any anterior.

Per tant, la importància relativa de la banca electrònica en la captació de dipòsits continua representant una part petita dels dipòsits captats en el conjunt de l'Estat. Així mateix, tot i que no es tinguin dades concretes per a les Balears, es pot deduir

que aquesta forma d'estalvi té encara una importància reduïda.

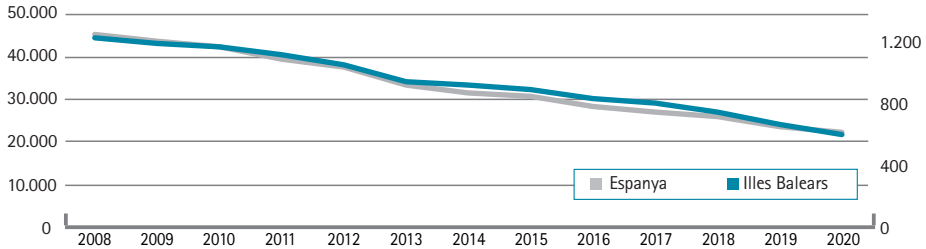
9.2.3. XARXA D'OFICINES DE LES ENTITATS DE DIPÒSIT A LES ILLES BALEARS

L'evolució del nombre d'oficines bancàries a les Balears ha seguit la senda decreixent que va iniciar a partir de 2008, any en què es va assolir el valor màxim de la sèrie històrica, 1.254 oficines, i es va situar en les 610 oficines operatives a les Illes a finals de l'any 2020. Per tant, s'han tancat un 48,6 % de les oficines que existien el 2008 durant els anys posteriors a la crisi econòmica i financera.

El gràfic I-9.7. representa l'evolució en el nombre d'oficines d'entitats finances ubicades a les Balears des de l'any 2008 fins al 2020. Durant el darrer any s'han tancat 67 oficines a les Illes, fet que representa una taxa de creixement negativa del 9,9 % en relació amb el nombre del 2019.

Comparant l'evolució del nombre d'oficines a les Balears amb la del conjunt d'Espanya, observam que la tendència decreixent és semblant a la de la resta de l'Estat, tot i que la taxa de creixement negativa dels tres darrers anys ha estat més accentuada a les Illes que a Espanya. Així, la taxa de creixement acumulada a les Illes va ser del -25,1 %, i al conjunt de l'Estat, de -18,4 %. Per tant, s'han tancat més oficines en termes relatius a les Illes que a la resta d'Espanya. Tot i això, les oficines que s'han tancat entre el 2008 i el 2020 a Espanya representen el 48,8 % de la xarxa existent el 2008, percentatge molt semblant al de les Illes.

Gràfic I-9.7.
Evolució del nombre d'oficines (2008-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020)⁷

La densitat de la xarxa d'oficines en termes de població va disminuir un 11,6 % el 2020 fins a les 0,5 oficines per cada mil habitants, en relació amb les 0,6 oficines per cada mil habitants existents l'any 2019. Aquesta disminució de la densitat s'explica per la conjunció del tancament d'oficines observat i per l'augment de població empadronada a les Illes, que va créixer un 1,9 % entre el 2019 i el 2020 fins als 1.210.725 habitants. A efectes comparatius, la densitat d'oficines per habitant a les Balears és superior a l'observada en el conjunt de l'Estat, on el nombre d'oficines per cada mil habitants va ser de 0,5 al final de l'any 2020 (0,5 a l'any 2019).

L'evolució de la densitat d'oficines està correlacionat positivament amb el benestar de la població, ja que la mida i distribució de la xarxa d'oficines determina el d'inclusió financera per als habitants d'un municipi i fins quin punt l'accés a serveis financers bàsics —com és poder obrir un

compte corrent— estan garantits per a tota la població d'un municipi.

Per tant, com més alta sigui la densitat d'oficines a un espai geogràfic, menor és el risc potencial que els seus habitants sofreixin exclusió financera, és a dir, la impossibilitat d'accedir a serveis financers bàsics quan no existeixin alternatives a l'oficina bancària.

9.3.

ALTRES INSTITUCIONS FINANCERES I FONTS DE FINANÇAMENT ALTERNATIVES

A continuació, es presenta l'anàlisi de la resta d'institucions i productes financers que serveixen per canalitzar els estalvis de l'economia balear cap a activitats productives i altres inversions.

7. Banc d'Espanya (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

9.3.1. SOCIETATS DE GARANTIA RECÍPROCA: ISBA

Les societats de garantia recíproca són institucions financeres que tenen la finalitat de concedir avals a empreses petites i mitjanes amb l'objectiu de facilitar l'accés al finançament d'aquest tipus d'empreses i millorar les condicions amb les quals es poden finançar. A les Illes Balears, hi ha una societat de garantia recíproca que presta serveis: l'ISBA.

Durant el 2020, l'activitat de l'ISBA ha estat marcada per la pandèmia del coronavirus i els esforços a pal·liar la situació econòmica negativa de les empreses de les Balears. En aquest sentit, l'ISBA ha jugat un rol fonamental el 2020 en la gestió i canalització de les línies extraordinàries de liquiditat creades pel Govern de les Illes Balears i l'ISBA, amb l'objectiu de garantir que les empreses petites i mitjanes de les Illes hagin pogut accedir a finançament en condicions favorables. En aquest context, es poden explicar els principals canvis que s'observen als indicadors de l'activitat de l'ISBA, tant el fort increment en el nombre i volum d'avals concedits com els canvis en la composició d'aquests.

El 2020, la companyia va avalar 2.099 empreses per un import total de 164,2 milions d'euros. Això suposa una taxa de creixement del 220 % des dels 51,2 milions d'euros que es va registrar l'any 2019 i un creixement cent vegades superior al 2,2 % observat l'any anterior.

El 2019, el risc total avalat per l'ISBA va ascendir als 301 milions d'euros, fet que suposa una taxa de creixement del 66,1 % en relació amb els 181,2 milions de l'any

2019. Del total d'operacions formalitzades, hi ha un canvi a l'estructura segons la finalitat de les operacions.

El 2020, un 90,7 % de les operacions varen ser per finançar circulants, i un 6,9 %, per finançar inversions. Als anys anteriors, el pes de la inversió era la finalitat predominant dels avals (51,5 % el 2019 i 56,9 % el 2018), mentre que el circulants representava aproximadament un terç del volum (33,5 % el 2019 i 27,1 % el 2018).

Aquest canvi en la composició de l'estructura per finalitat es deu al fet que les línies de circulants estan destinades a finançar necessitats de liquiditat i reestructuració financera de les empreses, que han estat les principals raons que han explicat la demanda de finançament de les empreses en el context d'aturada de l'activitat econòmica el 2020. El pes de la innovació tecnològica com a finalitat s'ha reduït fins a un 1,05 % el 2020, quan el 2019 i el 2018 va assolir percentatges d'11,2 % i d'11,1 %, respectivament). Per altra banda, es varen avalar un total de 248 projectes per empreses de nova creació, la qual cosa va suposar un creixement del 40,1 % en relació amb el 2018.

9.3.2. AMPLIACIONS DE CAPITAL

Aquesta secció estudia les ampliacions de capital que han duit a terme les empreses balears durant el 2020. En contraposició amb el deute analitzat a les seccions anteriors, el capital és un instrument que incrementa la solvència i la capacitat per absorbir potencials de les empreses, a més de ser una font per finançar actius productius.

Al gràfic I-9.8a s'observa que el nombre d'empreses que varen ampliar capital l'any 2020 a les Balears es va situar en 779, fet que suposa una caiguda del 18,9% en relació amb el 2019. Aquesta reducció s'explica principalment pel baix nombre d'ampliacions registrat a partir del mes de març de 2020 per l'inici de la pandèmia. En concret, 132 empreses van ampliar capital el febrer de 2020, en comparació amb 41 i 37 l'abril i el maig, respectivament.

Al conjunt d'Espanya, el nombre d'empreses que amplien capital també es redueix des de les 30.469 el 2019 fins a les 25.205 el 2020, amb un creixement negatiu del 17,3%. El nombre d'empreses balears que van ampliar capital el 2020 representa un 3,1% del total nacional, la qual cosa és una petita reducció en comparació al 3,2% registrat el 2019.

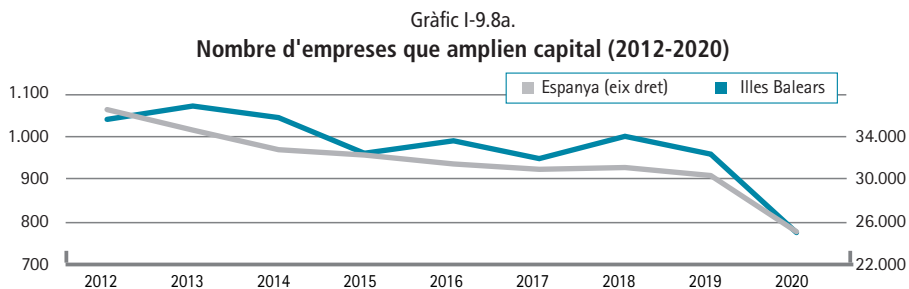
El mateix patró marcat pels efectes de la covid-19 es poden observar al volum de les ampliacions de capital (gràfic I-9.8b). L'any 2020 se situaren en els 737 milions d'euros per a les empreses de les Illes, fet que suposa una caiguda del 29,9% en relació amb el 2019. Per tant, les empreses balears han empitjorat la seva estructura financera en termes de solvència el 2020, donat que han incrementat el volum de deute i

han reduït les ampliacions de capital.

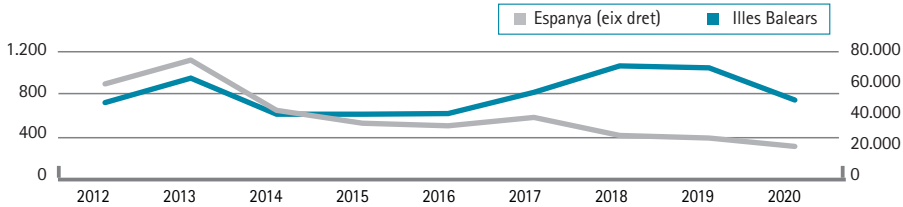
Per al conjunt d'Espanya, les empreses van ampliar capital per un valor de 19.372 milions d'euros, fet que suposa una caiguda interanual del 21,9%. Això és 8,1 punts percentuals inferior al de les Balears. El volum mitjà per ampliació (gràfic I-9.8c) va ascendir a les Balears a 0,95 milions d'euros el 2020 a les Balears, fet que suposa una caiguda del 13,6% en relació amb el volum de mitjana d'ampliació de capital el 2019. De nou, a la resta d'Espanya la caiguda del volum ha estat inferior que a les Illes, amb un creixement negatiu del 5,6%. Tot i això, el volum absolut mitjà a Espanya es va situar en els 0,77 milions d'euros, per la qual cosa continua sent inferior que el de les Balears.

9.3.3. COTITZACIÓ A BORSA, MERCAT ALTERNATIU BORSARI (MAB) I ALTRES

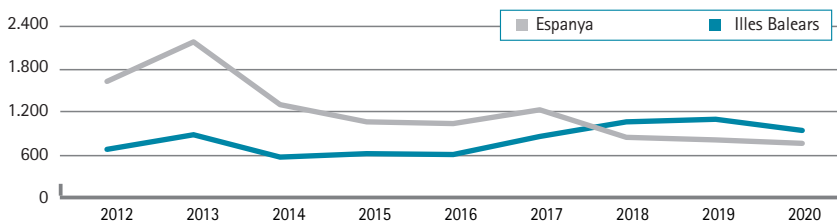
El capítol d'institucions financeres es tanca amb una referència a les distintes alternatives de finançament que existeixen i que podrien estar a l'abast dels agents econòmics de les Illes Balears però que, de moment, la seva utilització es pot considerar minoritària.

Gràfic I-9.8b.
Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2012-2020)

Gràfic I-9.8c.
Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2012-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (2020)⁸

En relació amb el mercat borsari, només un nombre reduït d'empreses de les Illes Balears estan cotitzades a borsa o al mercat alternatiu borsari. Les societats de capital risc també suposen una oportunitat de finançament per a empreses noves, però el seu nivell d'importància encara és reduït a les Balears.

de diners és cada vegada més important als països de l'entorn, però la seva rellevància a Espanya i a les Balears encara és relativament reduïda.

Finalment, feim referència al finançament mitjançant micromecenatge. Aquesta alternativa de finançament col·laboratiu basat en la captació de petites aportacions

8. INE (2020). *Estadísticas de sociedades mercantiles*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177026&menu=resultados&sec=1254736195507&idp=1254735576550.